

BUITEN

2de JAARGANG N°. 49.

ZATERDAG 5 DECEMBER 1908.

Foto Francis Kramer.

HET NIEUWE RAADHUIS TE ZEIST.
(DE LINKER ZIJGEVEL).

REDACTIE:

H. VAN BOOVEN, te HILVERSUM

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (*Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwarming, enz.*) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL, C. L. S. V. H., J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, DR. J. WALCH, P. WESTBROEK.

BLOEMEN- EN MOESTUIN; (*Serres, kassen, enz. vruchthooven, sierheesters*). J. G. BALLEGRO, K. BERENDSEN, E. H. J. CUNAENS, A. FIET, J. J. KRUYFF, E. TH. WITTE.

FOKKEN EN KWEEKEN: (*Paarden, runderen, vee, honden, pluimvee en ander gevogelte, visschen, bijen*): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.

FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., DR. A. J. M. GARJEANNE, AUG. F. W. VOGT, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.

HYGIËNE, (*Tuinsteden*) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL, G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ.

LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-CULTUUR: (*Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.*) L. BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., I. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN, A. J. VAN SCHERMBEEK, DR. J. J. OTT DE VRIES.

LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIENFAIT, MEJ. C. BIENFAIT, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN., J. DEKKER, L. DORSMAN CZN., P. FRANSSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, W. C. VAN MEURS, DR. EDW. B. KOSTER, M. KRAMER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIER, J. REDDINGIUS, E. RUEMPOL, TOM SCHILPEROORT, MEJ. B. STOLK, DREVE'S UITTERDIJK, DR. J. WALCH.

METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C. SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.

SPORT: (*Cricket, golf, hockey, kaatsen, laventennis, voetbal, bandy, enz.; paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien, zeilen, zwemmen, visschen, watertochten; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.; wedstrijden*) J. COUCKE, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN.

INHOUD:

De sterrenhemel in December, door A. A. N.	blz. 578
Geopvangen met de zegen, door J. Daalder Dzn.	578
Boekbeoordeling: Les Gazons, par J. C. N. Forestier.	579
Tachtig schetsen van Boerenhuizen, door H. v. d. Kloot Meyburg.	586
Varia.	
Het nieuwe Raadhuis te Zeist, door N., geïllustreerd	blz. 577 en 580
Kobus en de kwade hand, door Gérard Krekelberg.	580
Gedichten, door J. Winkler Prins	582
Haardplaten, door B. Stolk, geïllustreerd.	582
De hond, door Tom Schilperoord.	585
Onze appels en peren, door N., geïllustreerd.	587
Beschermt de mees! geïllustreerd.	587
Op jacht van wilde bijen, geïllustreerd.	587

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.
Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeelung ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuiime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.
Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.
De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.
Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE STERRENHEMEL IN DECEMBER.

DE stand der Sterrenbeelden in den vooravond (ongeveer 8 uur) blijkt uit het volgende overzicht.
Zenith: Andromeda, Cassiopeia, Perseus;
Noorden: Groote en kleine Beer, Draak;
Noordoosten: Giraffe;

Oosten: Kleine Hond, Lynx, Orion, Tweelingen, Wagenman;

Zuidoosten: Stier;

Zuiden: Driehoek, Eridanus, Ram, Visschen, Walvisch;

Zuidwesten: Pegasus, Waterman;

Westen: Arend, Dolfijn, Hagedis, Lier, kleine Paard, Pijl, Vos,

Zwaan;

Noordwesten: Cepheus, Hercules.

De Melkweg vormt te 8 uur een boog, die nagenoeg Oost—West loopt en door het Zenith gaat.

Valende sterren zijn in het midden der maand, omstreeks den 11^{en} December, in vrij groot aantal te verwachten; hun straal-

punt bevindt zich in het sterrenbeeld Tweelingen. Er vallen in December vier *Algolminima* (zie Buiten I No. 30), op geschikte uren, n.l. den 8^{en} te 12 uur, den 11^{en} te 9 uur, den 14^{en} te 6 uur en den 31^{en} te 11 uur. *Mira Ceti* wordt waarschijnlijk deze maand en den 31^{en} te 11 uur. *Mira Ceti* wordt waarschijnlijk deze maand en den 31^{en} te 11 uur. *Mira Ceti* wordt waarschijnlijk deze maand en den 31^{en} te 11 uur. *Mira Ceti* wordt waarschijnlijk deze maand en den 31^{en} te 11 uur.

De verandering langzamerhand voor het bloote oog onzichtbaar. De verander-

lijke ster was in het laatst van November al tot de vijfde grootte afgedaald, en is, als dit nummer verschijnt, in den helderen mane-

schijn onzichtbaar. Na Volle Maan echter zal men *Mira Ceti* op

heldere avonden nog wel een tijdlang kunnen waarnemen.

Den 22^{en} December bereikt de zon haar *winterstilstand*. De

Duitschers spreken van *Sonneneinde*, omdat de zon, na zich

sedert 23 September in het Zuidelijke hemelhalfrond steeds ver-

der van den evenaar verwijderd te hebben, zich nu weer daar

naar toe wendt. Voor de Noordelijke aardhelft heeft de Sonnen-

wende de beteekenis, dat de zomer in aantocht is, — wel in ver-

wijderd verschiet, maar toch in aantocht. De dagen beginnen

na 22 December te lengen, de zon bereikt elken dag op hetzelfde

uur telkens een hooger stand, geeft steeds langer en meer licht,

en steeds langer en meer warmte. Ofschoon nu 22 December de

kortste dag is, zoo komt, op de klok afgelezen, de zon eerst den

27^{en} zoo laat mogelijk op (8 uur 13 min.), terwijl zij reeds den

13^{en} zoo vroeg mogelijk ondergaat (3 uur 44 min.). Wij zagen

in het eerste nummer van dezen jaargang, dat de *tijdsvereffening*

de oorzaak dezer schijnbare tegenstrijdigheden is. De zon is

half November een kwartier bij de klok vóór, omstreeks 1 Februari

daarentegen een kwartier achter. De tijdsvereffening maakt, dat

op de klok afgelezen, de duisternis vóór Kerstmis nog spoediger

schijnt in te vallen, dan ze tóch al doet, terwijl daarentegen na

deze „donkere dagen” de avond verrassend snel begint te lengen.

Den 7^{en} December is er een gedeeltelijke *Maansverduistering*

zoo men althans dat woord wil gebruiken. Om 8 uur treedt de

Volle Maan in de halfschaduw der aarde, waarin zij tot over half

één blijft. Hare helderheid ondergaat echter in deze halfschaduw

slechts een zoo geringe vermindering, dat het de vraag is, of men

er zelfs bij opzettelijke beschouwing veel van merken zal. Te

kwart over 10 bereikt de „verduistering” haar maximum.

De Nieuwe Maan van 23 December zal de zon verduisteren; het

verschijnsel is alleen in het Zuid-Oosten van Zuid-Amerika, in

Zuid-Afrika en in de Zuidelijke deelen der Oceanen zichtbaar, en

dus voor Nederland van geen belang.

De *Komeet*, waarover ik in de beide vorige nummers wat mede-

deelde, verdwijnt zoo langzamerhand in de avondschemering en

zal deze maand niet meer in een binocle gevonden kunnen wor-

den. Den 10^{en} November zag ik ze voor het laatst met het bloote

oog, als een wazig vlekje van de „grootte” 5.2.

Mercurius en *Mars* zijn niet waarneembaar.

Venus is nog steeds morgenster; de planeet komt den 15^{en}

December 3 uren vóór de zon op, en zal om een uur of zes in het

Oosten de aandacht van matineuze lezers van „Buiten” trekken.

Jupiter is deze maand al na 10 uur waarneembaar. De planeet

die tot nu toe rechtlopend was, is den 31^{en} December stationair

en gaat vervolgens, steeds in het sterrenbeeld Leeuw, langzaam

„terug”, d.i. naar het Westen loopen.

Saturnus verandert daarentegen den 7^{en} December zijn Wes-

telijke beweging in een Oostelijke. Vóór 11 uur blijft deze meest

belangwekkende aller planeten nog uitstekend waarneembaar,

gemakkelijk als eenige heldere ster in het sterrenbeeld Visschen

te herkennen.

A. A. N.

GEOPVANGEN MET DE ZEGEN.

WAT is een zegen? 't Is een lang en smal net, dat aan de eene lengtezijde een pees heeft, waaraan op afstanden van ongeveer 1 M. kurken zijn bevestigd, terwijl de andere zijde voorzien is van een groot aantal stukjes lood. In het midden van het net is een zoogenaamde zak, die er kegelvormig uitloopt, waar men ten slotte de vangst in verzamelt.

Doch laat ons in gedachte eenige geeptrekkers werkzaam zien. We behoeven daartoe niet te varen, omdat het werk op 't moment langs de zeewering wordt uitgeoefend. Soms ook gaat men met de zegen op eenigen afstand van den wal visschen, maar nimmer in diep water, omdat men daar met zulk een net niet zou kunnen werken.

De gelegenheid bij den wal is nu gunstig, daar het vloed geworden is. De boot, ook vlet genaamd, waarnaar de visschers vletterlieden heeten, komt onmiddellijk tegen den dijk, en we kunnen kennis maken met zeven „zonen der zee”, echte gebruiide koppen, helden in stormgevaar, die nooit wijfelen de riemen op te nemen, wanneer de kreet weerklinkt: „een schip in nood!” Ruw van bast zijn ze, maar rond van borst, en met een „goud hart onder 't wollen baaitje”.

Vier der mannen verlaten de boot om een stevigen paal tegen de steenglooing te bevestigen. Hieraan wordt het eene einde van de zegen met een sterk touw stevig bevestigd. Langzaam roeien nu de overige drie mannen de boot haaks uit den wal, waarbij het net over boord gelaten wordt. Door de kurken en de stukjes lood blijft het net in den verticalen stand, en zoo vormt het, als het ware, een muur voor alles wat zwemt en te groot is, om door de mazen te kunnen gaan.

Als men de zegen in haar geheele lengte heeft uitgevaren, wordt met de boot een boog beschreven, zoodat het net weldra een

halven cirkel vormt: alleen de kurken zijn nog te zien, het overige is geheel onder de oppervlakte. Tusschen het einde van de zegen, dat tegen den stroom in is opgetrokken, en den dijk bevindt zich nu nog een ruimte van eenige meters, en alles wat daardoor met den vloed naar binnenkomt, is spoedig voor het grootste gedeelte ingesloten tusschen het net en dijk. Een sterk touw verbindt het einde van de zegen, dat op eenigen afstand van den dijk gebleven is, met den wal.

In het midden van den halven cirkel worden een paar stokjes, die met touwtjes aan stukken steen verbonden zijn, drijvende geplaatst. Waarvoor die latjes dienen, zal ons straks wel blijken. De visschers nemen nu een poosje rust. Een er van moet wacht houden, en de overigen zoeken aan den dijk een behaaglijk plekje, waar ze „een knippertje vangen”, na eerst een boterham gegeten te hebben. Met den wachter kunnen we nu een praatje maken, waaruit we te weten komen, dat met dezelfde boot en hetzelfde net haring wordt gevangen langs de ondiepten. De visschers worden dan weer haringtrekkers genoemd. Maar ook als er schepen zijn vastgeraakt op het strand of op de gevaarlijke gronden, wordt er door deze visschers wel eens een extratie gewonnen.

Voor het uitbrengen van een anker wordt wel meer dan 100 betaald en bij het lossen of lichten van gestrande vaartuigen kan somtijds in korten tijd met zoo'n geep- of haringboot een flinke som verdiend worden. 't Is dan ook geen wonder, dat de visschers wel eens hopen op eene stranding, als de menschen dan maar gered kunnen worden. Ja, als de nood aan den man komt, en de arme schipbreukelingen hunne jammerkreten laten hooren, dan drijft geen eigenbelang den visscher. Dan spreekt echt menschelijk gevoel bij hem en met volharding, maar tevens met zee-manschap, kampt hij tegen de woedende golven. Dan vraagt hij ook niet naar rang of natie, en een handdruk van den geredde, die met tranen van dankbaarheid in het oog iets stamelt, dat de redder niet kan verstaan dikwijls, is hem genoeg. Dat alles hebben we ook nu nog kunnen opmaken uit de eenvoudige taal van den visscher, die nu niet verder antwoordt op onze vragen, want... er is een geep binnen den halven cirkel gekomen. Zie maar naar de stokjes, die in beweging zijn, en af en toe springt er een lange, dunne visch over heen. We kunnen dan telkens de blinkend witte buikzijde van zoo'n visch het best zien. We weten dus nu, waarvoor de stokjes dienen, en de visschers trekken ook hier partij van de eigenaardige gewoonte dezer visschen, die al spelende gymnastische bewegingen over allerlei drijvende voorwerpen maken.

De visscher „port” nu haastig zijn makkers, die spoedig, hoewel eenigszins slaapdrunken, present zijn. Het rusten en slapen bij de visschers gaat zeer ongeregeld, daar ze gedurig ook des nachts arbeiden. Vandaar, dat ze „nemen wat ze kunnen krijgen” en dat het is, alsof ze steeds kunnen slapen.

Men grijpt spoedig het touw, waaraan het verst afstaande einde van de zegen verbonden is, en trekt dit met langzame en gelijkmatige rukjes naar zich toe, om het te brengen bij het andere einde van het net, dat nu, wat we aan de kurken kunnen zien, een cirkel vormt. In het midden ervan zijn nog de beide stokjes en nog steeds springen vroolijke geepen heen en weder, onbewust van het naderend einde.

Het net wordt aan beide zijden al meer en meer ingepalmd, de cirkel wordt al kleiner, en de visschen beginnen nu zeker in te zien, dat er gevaar dreigt, want het spelen heeft geheel opgehouden. Gaarne zouden de visschen zich verwijderen, doch aan alle kanten zijn ze omsloten door dunne touwtjes, die voor hun lichaam te kleine openingen laten. Wel wordt telkens geprobeerd, doch er is alleen ruimte voor den langen bek.

Precies in het midden van het net bevindt zich de zak, en daar komt de vangst eindelijk bijeen. Ten slotte ligt deze nog alleen in het water, terwijl het overige net geheel op de steenglooing betrokken is. Het touwtje, waarmee de zak is dichtgebonden, wordt losgemaakt, en weldra spartelen een veertig geepen op den bodem van de boot. De school is dus niet heel groot geweest.

Terwijl de visschers het net regelen voor een nieuwe plaatsing, zullen wij even zoo'n gevangen geep wat nauwkeuriger bekijken.

We zien nu, dat zoo'n dier verscheidene d.M. lang is, en ongemeen lange en smalle kaken heeft, die meer gelijken op den lange snavel van een zaagbekvogel, dan wel op den bek van een visch. De onderkaak is langer dan de bovenkaak en beide zijn beweeglijk. De visch is overigens lang, dun en rond, doch bij den staart eenigszins kantig. De bovenzijde is groenachtig en de onderkant zilverkleurig. De kieuwdeksels zijn dunne, doorschijnende beenplaten.

Wanneer we het dier ook van binnen konden bekijken, zouden we zien, dat de ribben er van zeer fijn zijn. Het vleesch der bovenste helft is groen en dat van de onderzijde blauwachtig wit. De graten zijn heldergroen gekleurd, wat geen fraaien aanblik geeft, wanneer men dergelijke visschen eet. Men krijgt zoo den indruk van bedorven waar voor zich te hebben. Toch laat de geep zich wel gebruiken, zoowel gebakken als gestoofd.

Voor al voor aas is deze visch zeer gewild. De beugers koopen gaarne geepen, en ook bij het hengelen naar pietermannen heeft men liever zoo'n glinsterend wit mootje geep aan den hoek dan een ander stukje aas.

Ziezoo, de visschers zijn opnieuw gereed gekomen. Het vuil, dat zich in de mazen had vastgezet, is verwijderd, en de zegen

is zoodanig weder neergelegd, als we haar in het begin hebben gezien en ze zal weder uitgezet worden. Zoo gaat het door, totdat het getij verlopen is, en dan zal men wegvaren met een gevangen voorraad, dien men in de meest nabijgelegen haven zal verkoopen of verzenden naar elders.

We weten nu, hoe met de zegen geep gevangen kan worden, en we hebben reeds begrepen, dat ook haringen wel op dezelfde wijze gevangen worden. Deze kunnen in zoo groote hoeveelheid aanwezig zijn, dat men het net bijna niet op den wal kan trekken.

We nemen weder afscheid van de visschers, ze goede vangsten toewenshende.

J. DAALDER DZN.

BOEKBEOORDEELING.

Les Gazons, par J. C. N. Forestier, Paris, Lucien Laveur, 13 Rue des S-Pères, 1908

EN boekje van 121 pagina's geheel gewijd aan de gazons. Velen hier te lande zullen zich moeilijk kunnen voorstellen, dat er zooveel over grasvlakten te zeggen valt, doch zij, die grootere gazons hebben aangelegd, of met het onderhoud er van belast zijn, weten wel beter.

Over het algemeen wordt hier te lande aan de gazons nog lang niet die zorg besteed, als dit in het buitenland, vooral in Engeland en Frankrijk, het geval is en daarom willen wij het hierboven vermelde boekje hun aanbevelen, die er op gesteld zijn, om mooie grasperken in hun tuinen te hebben.

Het boekje is verdeeld in zes hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk worden algemeene opmerkingen over de grasperken ten beste gegeven; het tweede handelt over het aanleggen van gazons; het derde over het onderhouden, het gedeeltelijk vernieuwen en het verbeteren der grasvlakten; het vierde over bloemen in het gras; het vijfde bevat de conclusies, en het zesde geeft eenige teekeningen, betrekking hebbende op het tennis- en croquetspel.

In het eerste hoofdstuk wordt vrij uitvoerig beschreven, aan welke eischen een goed aangelegd en onderhouden gazon moet voldoen, alsmede de wijze, waarop het moet aangelegd zijn, om er het mooiste gezicht op te hebben.

In het tweede hoofdstuk worden eerst de gronden besproken, die voor grasperken geschikt zijn, de eischen waaraan die moeten voldoen, alsmede de manier, waarop zij bewerkt moeten worden. Vervolgens wordt vrij uitvoerig het zaaien behandeld, en ondermeer goede raad gegeven om de regenwormen uit de gazons te verwijderen. Hierna worden zeer uitvoerig de te gebruiken zaadmengsels besproken, en opgegeven, welke mengsels voor verschillende gronden geschikt zijn. Vooral dit hoofdstuk is blijkbaar met veel kennis van zaken geschreven.

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze een gazon moet onderhouden worden, opdat het steeds in goeden toestand blijve, waarna wordt medegedeeld, hoe een grasveld, dat door de een of andere oorzaak beschadigd is, weder in orde gebracht kan worden. Hierna komen aan de beurt het mos en de verschillende onkruiden. Medegedeeld wordt, wat de oorzaken van deze plagen kunnen zijn, alsmede de beste manier om ze te bestrijden.

Dat het maaien en de maaimachines niet onbesproken blijven, spreekt wel van zelf, en ook wordt verteld op welke manier het afgemaaide gras het best kan verwijderd worden.

Over bloemen in het gras wordt niet veel medegedeeld. Blijkbaar is de schrijver daar geen voorstander van, wat van het standpunt, waarop hij zich plaatst, dat het gazon een groen tapijt moet wezen, zeer goed te begrijpen is. Wij voor ons zijn de tegenovergestelde meening toegedaan, hoewel wij die van een ander zeer goed billijken kunnen.

Ten slotte geeft de schrijver nog eenige raadgevingen betreffende het gazon ten beste, om met enkele kaarten, betrekking hebbende op het tennis- en croquetspel, te eindigen.

Het boekje van den heer Forestier verdient voor hen, die zich met den aanleg van tuinen gaan bezig houden alle aanbeveling. Het is beknopt, doch bevat tal van nuttige wenken, daarbij is het in sierlijk, doch geen moeilijk fransch geschreven.

De uitvoering is netjes, tal van afbeeldingen naar photo's sieren het.

E. Th. W.

VARIA.

DECEMBER. Bijkans geheele rust in 't dieren- en in 't plantenrijk.

Zoogdieren. Mollen maken hunne winterkwartieren.

Vogels. Houtsnippen zijn weggetrokken. Barmstijse en winterkoninkje alsmede de achtergebleven roodborstjes zingen bij mooi weêr wel eens. Enkele jaren komen reeds de spreuwen terug; gewoonlijk geschiedt dit echter eerst in Februari. „Trekvinken” verdwijnen geheel.

Insekten en Middelen tegen schadelijk gedierte: Zie November.

Planten. Alle loofboomen staan kaal. Er bloeien nog enkele paardebloemen en herderstafplanten; ook soms het kruiskruid. Soms bloeien reeds sleutelbloem, madeliefjes en Pyrus japonica. Bij zacht weêr ontluiken crocus, sneeuwkllokje, speenkruid, dotterbloem en muurbloem.

Foto Francis Kramer.

HET NIEUWE RAADHUIS TE ZEIST. (FRONT.)

HET NIEUWE RAADHUIS TE ZEIST.

ZEIST heeft, zooals men weet, een nieuw Raadhuis gekregen, dat met eenige plechtigheid door den Burgemeester van Zeist, de heer Mr. B. Clotterbooke Patijn van Kloetinge, met een inwijdingsrede geopend is. Wij hebben van dit inderdaad fraaie gebouw, waarvan de heer J. Stuivinga, architect te Rotterdam, de schepper is, en wiens ontwerp van de 75 ingekomen ontwerpen, naar aanleiding van eene door de gemeente uitgeschreven prijsvraag werd bekroond, eenige foto's laten nemen, die wij het genoegen hebben onzen lezers aan te bieden.

Behalve het mooie geheel van dit gebouw, treffen de kleuren van het roode dak, van de luiken en eindelijk ook het rijke en kunstig vervaardigde beeldhouwwerk, zooals de wapens van gemeente en provincie, van drie Burgemeesters die elkander opvolgden, voorts die der Graven van Nassau en Van Zinzendorf en tal van voorstellingen van symbolieken aard.

X.

KOBUS EN DE KWADE HAND.

OP 'n zonnigen Zondag-namiddag in de maand Mei van het jaar '91 wandelde ik naar het dorpje Kessenich, gelegen op 'n goed uur afstands van het stadje Maaseyck, in 't naburige Belgisch Limburg. Onder de beukenlanen van het bronzen woud, toebehoorende aan Baron Willem Michiels van Kessenich, vertrapte ik gewoonlijk m'n schreden. Dáár toch, was natuur in mijne oogen altijd grootsch, dáár ook waren de herinneringen voor mij heilig. Dáár poortten links en rechts hoogstammige eiken- en beukenalleen. Dáár wasemde Kasteel's moestuin, die ontzaglijk groot was, kittelige aroma van malsche gewassen en ontschubde knoppen; dáár poeier-dampden de groenende weiden en boomgaarden geuren uit van gouden en zilveren bloesems; dáár lag 'n kloosterstille boerenhofstede bij 'n rustigen, vischrijken vijver.

En alle deze schaaften zich om 't bonkige, oude slot, dat daar droomerig vreedzaam troonde, massief, majestueus.

O ja, ik weet 't nog zoo goed. Ik zie nog vóór mij al die rijen trotsche beukelaars met hunnen zacht-groenen bladertooi, door elkaar geslingerd hunne pracht van takken, die goudpoortten in wondere luistering naar Mei-liederen van streelokkende vogelen.

Ik hoor nog in stille herinnering daar het minnegevoel van zilveren zangers, overal uit de lucht, de geurende lucht.

Dan, bij zoo'n schouwspel huiverde ik van genot. Dan ademde ik in lange teugen de vreemde, zoete, geheim-zachte geuren, die me schenen te hangen of haast onzichtbaar te wiegen, als ware het dampende mirre van grazige zoetheid. Dan stapte ik achte-

loos voort, zag niet eens de enkele passanten, die de reuzige stammen voorbijgleden, maar verviel in stille mijmering, en keerde me om, naar m'n eenvoudig geboorte-dorpke. Ik pijlde dan over heestergewas en tusschen boomstammen door, zóólang, tot mijne oogen hadden gevonden 't ouderen-huis, dat hoog op 'zn nok verhief boven enkele lage dakglooiingen. Ik ontwaarde dan het aan herinnering rijke huis, waarin de onvergetelijk gezellige woonkamer. Ik zag 't duidelijk met z'n stalling, z'n schuur, z'n uitgestreken tuin. En dān... maar waartoe deze eindeloze fantasie? Neen, weg, o, donkere weemoed, weg, gij tranen, die opdiepen 'n gansche kinderwereld! Wēl zijt gij als zoovele boden van dankbare liefde jegens mijne ouders, mijne broeders, maar...

Wat baat het U, verlaten weezen!

Geen ouder, die Uw wenschen hoort.

— Ah! Dag Perjan! sprak ik tot den goetigen grijsaard, die daar zat achter een ouderwetschen haard (waarover 'n rondbuisige waterketel hing), in z'n lederen leuningstoel. Wat uitgerust?

— Ja beste jongen! Het doet me plezier, dat je vandaag weeten eens komt. Ik ben nu ook zoo heel alleen. De jongens zijn beugelen 1), en je weet wel, dan komen ze vóór avond niet terug.

— O, ja, dat begrijp ik. Maar daarom kunnen wij des te rustiger wat keuvelen, en hoor ik nu gaarne van u eens die geschiedenis over uw betooverden vriend, waarvan u den laatsten keer nog sprak."

Toen hield de grijze man even de hand aan het voorhoofd. Perjan was wēl bij de negentig, maar nog krachtig en gezond. Alleen de beenen weigerden zoo zachtjes aan den dienst. Een zilverwitte baard, niet te lang, omlijstte zijn gerimpeld gelaat. Even witte wenkbrauwen overschaduwden zwaar zijne glinsterende, kastanje-bruine oogen. Zijn lijnrechte neus, zijn goetige mond, die steeds tot glimlachen gereed stond, gaven hem 'n ietwat patriarchaal uiterlijk. Zoo iets, dat me aan voorvader Abraham denken deed. Zijn gewild costuum bestond uit 'n bruine fluweelen broek en 'n wollen gilet, meer speciaal wambuis. In zijn laatste jaren droeg hij daarbij meestal den geheelen dag 'n zwarte, wollen slaapmuts, welker kwast-topje langs het hoofd bengelde. Hij hield dol veel van uit 'n aarden pijpje te rooken. Hij noemde het zijn baardbranderke.

Voor deze consumptie bracht ik hem telkens 'n pakje Krejnkamp's tabak merk A mede, dat hij dan ook steeds dankbaar van mij aannam.

Ook nu weer omkringelde ons 'n dichte tabakswalm. Ik nam 'n stoel en ging zitten bij de ouderwetsche, vierkante tafel. Niets verbrak overigens de stilte in de primitieve huiskamer dan 't getik der oude kast-klok en 't gegons van vliegen, die op de tafel

1) Een zeker balspel in Limburg.

trouwen-gewijze op broodkruimels aasden, en van tijd tot tijd door m'n handbeweeg als 'n zwerm uit elkaar zoemden.

Toen ik even door het raampje naar buiten keek, zag ik, dat allengs de avond vallen ging. Tegenoverliggende huisjes met oud-roode daken walmden bereids in uitstervenden gloed, in wolkerig avondgoud. Laatste zonnestralen lichtbaanden in vervijge vegen, bundelden zwakjes nog langs kleine huisjes, in de verte saamgekringd met geel-beokerde gevel-tjes. Na 'n fermien, smak-kenden trek aan 't korte pijpje ging de oude man voort:

— O, ja, dat is waar, dat kunnen we nu hebben. Luister dan maar:

— Toen ik 'n goede twintiger was, had ik als boezemvriend 'n jongeling van mijn leeftijd. We gingen veel met elkaar om.

Op zekeren Zaterdag-avond gingen we samen naar den barbier van Nee-ritter. Dat was toen de klepperman. Deze man werd Zaterdags zeer druk bezocht, zoodat het bijna

middernacht was, toen we bij hem vandaan gingen. Dien zomerdag had 'n zwoele hitte de lucht doen daveren, maar op onzen terugweg speelde er 'n frisch Zuidwesten windje door de boomen, dat weldadig aandeed. Al voortkoutende waren we gekomen tot het kapelletje, dat vlak bij het gehucht „de Hees" ligt, aan den zoom van een bosschage, waarin hoogstammige reuzeneiken troonden.

Alles was nu huiverend stil en lag als in hemelsche plechtigheid van rust en kalmte. Geruischloos wiekten enkele reuzenkruinen boven onze hoofden. Het was als 'n zachte tocht van vleugelslag, die over ons heen ruischte. Enkele vage geruchten, ver-onendig ver, als van eeuwigheid, suizelden in schelp-ruischend lichtgewelf en aarde-duister. Rust van boschsluimer waarde rond, in zachten ademhaal, rond de aardestilte. We genoten heerlijk in zaligheid van dit verkwikkende lichte-zoemen onder den ontzaglijken hemelkoepel, waaraan miljoenen lampjes pinkten en sputterden. Het was daar, in dien nacht, het geheimzinnig, betooverend gedoe van vrouwe Natuur, dat den geest doet insluimeren, de ziel voor enkele momenten opneemt, wegdraagt, verre van de beslommeringen des levens . . .

Zoo konden we daar samen 'n kwartier uurs hebben door-gedroomd in stillen zwijg, toen eensklaps m'n vriend Kobus me bij den arm vatte en met schrik in zijn stem sprak:

— Zeg, Perjan, kijk eens daar!"

Ik keek heel verwonderd op, maar bespeurde nergens iets. Ik lachte met z'n zenuwachtigen angst, maar toen riep hij nog luider:

— Jongen, Perjan, laat ons gauw weg loopen! Kijk eens! Die twee vrouwen, daar recht voor ons uit. Zij komen op ons af, en hebben 'n schrikwekkend uiterlijk. Och, och, wat ben ik bang!"

Toen zag ik ook werkelijk twee arme vrouwen uit het dorp, die nu wel niet als de braafste bekend stonden, maar toch ook geen reden gaven om er bang voor te zijn. Ik deed daarom m'n best om hem gerust te stellen, en zeide:

Foto Francis Kramer.

HET NIEUWE RAADHUIS TE ZEIST. (DE RAADZAAL.)

— Maar, Koob, wat ben je belachelijk! Dat zijn Trui en Bet van 't hoekje, wat scheel je toch, kerel!"

Onderwijl passeerden beide vrouwen en wenschten ons vriendelijk goeden avond.

Kobus drong zich heel dicht tegen me aan. Ik lachte hartelijk met z'n kinderachtigen schrik en wilde me gereed maken huiswaarts te keeren. Ook Kobus wilde opstaan, maar viel kermend weer terug op den steen, die hem tot zitplaats had gediend.

— Och, Perjan, ik kan onmogelijk recht staan. Mijne beenen zijn heel stijf en doen me waarlijk geweldig pijn. Ja, ik heb 't u wel gezegd. Die vrouwen hebben ons betooverd. We zijn van de kwade hand geraakt, Perjan. Ik voel 't maar al te goed."

— Maar, Koob! 't Is om te lachen. Hoe kun je toch zoo slauw en dwaas zijn! Ik dan, ben ik dan ook behekt? Nonsens! De koele nachtwind zal je beenen wat strammer gemaakt hebben! Maar de kwade hand? Jongen, jongen, wat superstitie!"

Ik hielp hem toen staande, maar waarachtig, hij kon niet, dan

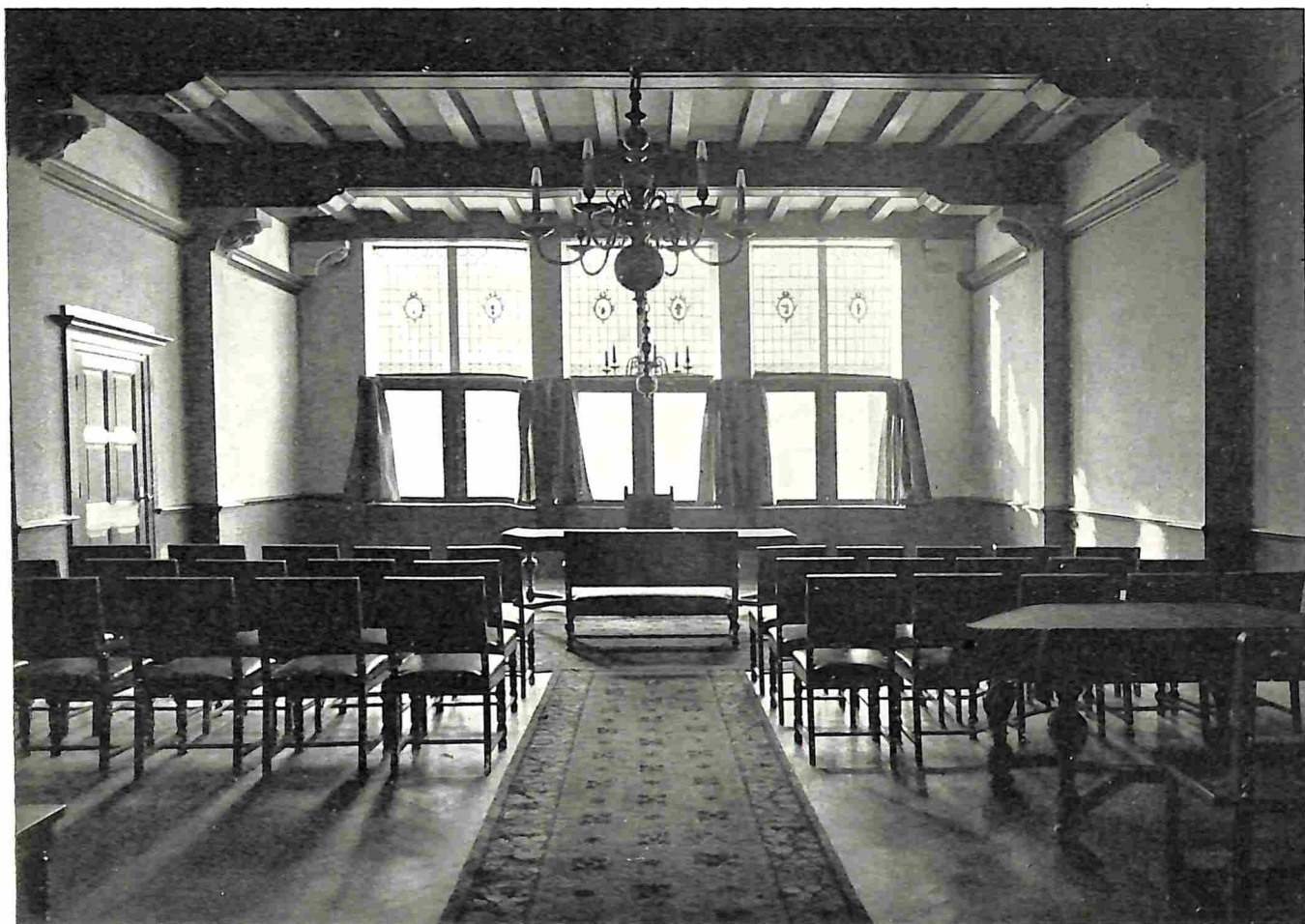

Foto Francis Kramer.

HET NIEUWE RAADHUIS TE ZEIST. (DE TROUWZAAL.)

zéér lastig meer loopen, en ik was gedwongen hem dien nacht, nog 'n goed kwartier ver, al stuttend en steunend naar z'n huis te brengen.

De geheele week, die daarop volgde, zag ik Kobus niet meer. Dat verwonderde me nu wel zoo héél erg niet, want al waren we ook trouwe vrienden, toch lagen onze woningen minstens tien minuten van elkaar.

's Zondags daarna kwam mijne moeder uit de hoogmis, en zeide me:

— Zeg, Perjan, ga je Kobus niet eens bezoeken? Men vertelt mij daar zoo even, dat hij ernstig ziek moet zijn, en al acht dagen te bed ligt."

Ik antwoordde daarop weinig, maar begaf me dien dag naar Kobus' woning.

En warempel, hij lag te bed met hooge koorts. Niemand kende hij meer. Maar om mij riep hij aanhoudend en sprak dan onverstanebare, afgebroken zinnen, als:

— Ik ben van de kwade hand geraakt. 't Is de schuld van Perjan.... Ik had willen wegloopen, maar.... daar zijn ze weer.... vlucht, vlucht—....."

En zoo raaskalde de arme kerel maar altijd door, totdat hij afgemat op zijn bed terugviel, en weer insliep.

Opmerkelijk was 't echter, dat z'n armen en beenen diepe inkervingen droegen, zooals men dat wel eens heeft bij gekloven handen. Hij had zelfs open wonden op zijne beenen. Het was bepaald ontzettend om aan te zien.

Die ellendige toestand perste mij de tranen uit de oogen.

Toen ging ik naar de huisgenooten, die min of meer vreemd me aankeken, en om nadere verklaring vroegen.

Ik voldeed aan hunne nieuwsgierigheid en vertelde hun 't geen was voorgevallen bij de kapel.

Kobus bleef nog langen tijd aan z'n ziekbed gekluisterd, genas zelfs heel langzaam en bleef ten slotte gebrekkelijk. Zijne beenen schenen als 't ware verwrongen, misvormd. Hij kon nauwelijks, ja, met veel moeite nog gaan, terwijl handen en vingers compleet scheef gegroeid waren....."

Aldus het verhaal, dat ik van den ooggetuige uit eigen mond heb vernomen. Aan de waarheid er van valt niet te twijfelen, wijl deze oude man de eerlijkheid en oprechtheid in persoon was, wars van alle bijgeloof.

— „En toch waren er toen dwazen genoeg,” voegde hij er aan toe, „die het geval aan de zoogenaamde kwade hand bleven toeschrijven. Want jaren na dien werd er nog steeds gesproken in het dorpje en in de buurt over deze duivels-geschiedenis.”

Daar de nachtlucht evenmin deze vreeselijke uitwerking op Kobus' gestel kon gehad hebben, komt het mij niet gewaagd voor, te denken, dat de nog al vrij teere jongen zóó aangegrepen en overmand is geworden door valsche inbeelding en dwaze vooringenomenheid, dat die plotselinge huiver-schrik nadeelig op zijne geringere gezondheid heeft gewerkt, en zijn gestel ziekelijk gemaakt.

Bijgeloof zat bij de boeren vooral in dien tijd diep geworteld. De vooruitgang en de beschaving hebben echter veel daarvan omvergeworpen, en ofschoon heden ten dage nog wel hier of daar 'n bouwvallig overblijfsel van dit onzinnig vooroordeel staat, geloof ik toch, dat de tijd ook dit treurig restant spoedig genoeg in puin zal doen storten.

Zoo zij het!

GÉRARD KREKELBERG.

OVERSTROOMING. *)

Toen langzaam aankwam krielwel-kralig nat
En uitweg zocht uit boordevolle plas,
Als zoete schuimwijn over rand van glas,
En 't blank geloop der voelers ruimte had,
Is alles weggevlucht uit 't mulle pad,
Uit wagenspoor, uit voetstap en geel gras,
Waarin het nest der jonge heilhaas was,
En 't laag struweel waarop de leeuwrik zat.
En toen het verder kwam, toen dreigde 't ook
De kleine hei-hut, die zoo eenzaam staat,
En uit zijn heiplag-dak de kinkelrook
Als rappe pluim de blanke lucht in laat,
Waar wolk en nevel, strook zich paart aan strook,
Tot kantenkraag, die fraai op 't luchtkleed staat.

BERGBLOEM.

Geen blanke Tuberoos, geen lelie lijkt haar beeld,
Zoo min uit elpenbeen, als blauw dooraderd marmer,
Of geel albast gesneden. Haar vorm is anders: armer
Aan gladgeslepenheid. Zij is het lied dat kweelt
Hoog uit het takkig hout, wanneer het loover geelt
En 't blârendek in 't bosch al rosser wordt, al warmer....
Wanneer de wind daarna zijn spel van loos alarm er,
Zijn ritsel-krijger-spel langs pad en greppel speelt.
De vuurbloem lijkt haar 't meest die door bevroren kleed
Van sneeuw en gletscher-ijs de blauwe kroon doet bloeien,
In ongerepte pracht, van niemand slechtheid weet,
Maar kil gebloeit rondom van eigen vuur doet gloeien,
Door kuishheids zachten gloed onsmeltbaar ijs doet vloeien,
Hoog op de bergen woont en *soldanella* heet.

J. WINKLER PRINS.

*) Wij zijn in staat gesteld een gedeelte van J. Winkler Prins' Letterkundige nalatenschap in „Buiten” op te nemen.

RED.

HAARDPLATEN.

WANNEER ge in een kamer treedt, waar geen bezigheden u wachten, en wanneer het zomer is buiten, dan zult ge u onmiddellijk oriënteeren naar het venster, niet waar? Als een stalen voorwerp door een magneet getrokken, zoo trekt het licht u naar het raam, naar die vierkante opening, die de besloten ruimte der kamer in verbinding stelt met natuur, met lucht en zonneschijn, met: *de wereld!* Het is een instinctief doen van de meesten onzer.

Let maar op.

Ge komt binnen in een kamer, waar ge op iemand wachten moet.

Ge komt binnen in een kamer, waar ge op iemand wachten moet.

— uw eerste schreden brengen u bij het venster.
Ge zoekt een nieuwe woning en ge drentelt rond in de vele onbewoonde huizen, in leege, ziellooze vertrekken. Uw eerste blik gaat naar de ramen.

Komt ge in een hotelkamer, waar ge slechts enkele dagen toeven zult, waar alles u niet bepaald vijandig, maar hoogst onverschillig en banaal is, het venster trekt u dadelijk tot zich: dat is het eenige plekje, dat dadelijk vertrouwd aandoet, omdat daar het bekende aanvangt.

Maar is het winter en buiten koud en grijs, dan wordt het vuur als de ziel van de kamer, en binnentredend zult ge u oriënteeren naar den haard, evenals een geloovige naar het altaar.

En nu denk ik niet aan onze wel zeer practische, maar zeer saaie moderne doorbrand-kachels, of aan schoorsteenpijperige calorifères; ik denk aan open vuren, die het vlammenspel onbedekt voor het oog spelen, die lokken met hun likkende tongen en rosen gloed.

Het vuur is als een tegenwoordigheid. Geheel alleen, eenzaam kunt ge haast niet zijn in een vertrek, waar een open houtvuur knettert.

Het houdt u gezelschap, het koestert u, het spreekt tot u, het vraagt om zorg. En een zorgende drukt geen eenzaamheids-beklemming.

* * *

Ik wil spreken tot u over het „binnenste binnen” der kamer, over de schouw, en nog wel voornamelijk over dat, wat het diepste in die schouw wordt aangebracht, over de haardplaten.

En dat ik dit doen ga in een blad, dat „Buiten” heet, vraagt wel om verontschuldiging mijnerzijds.

* * *

Het trof eens, dat ik in een klein, Brabantsch dorpje verwijlend, binnentrad in een boerenwoning.

Het ruime vertrek, waar de buitendeur toegang toe gaf, was tegelijkertijd woonkamer en keuken.

't Was een donkere dag en al laat. Onder den lagen balkenzolder hing al avondschemering.

Maar het spel der vlammen in de schouw, met ver in de kamer uitstaanden schijn, bandte alle somberheid.

Aan een ijzeren haak hing de soepketel te dampen. De klompen van het boeregezin stonden te drogen, daar waar de gloed wat matiger werd.

'k Werd bij het vuur genood, wijl ik vermoeid en koud was. De boer wierp nog wat droog sprokkelhout op en toen zaten we er naar te staren, hoe die takken langzaam opgenomen werden in 't gevlam. Onderwijl praatten we rustig, gemoedelijk gepraat van buitenmensen.

Mijn oogen knipten tegen de vlammen en door nauwe leden heen keken ze toch maar steeds in den gloed.

Tot ik ze wel afwenden moest en de schouw in me op ging nemen, die er klok en breed omheen stond met zijn valletje van bont katoen om den uitspringenden rand, waarop aardewerk, schotels en heiligenbeeldjes te pronk stonden. En ik keek naar het oude haardijzer, waar mijn voeten op rustten, naar den blaasbalg, donker geblakerd door veel hitte, met barstjes in het geplooid leer, maar met levende, blank glimmende koperlichtjes, als iets jongnieuws op iets zeer ouds.

En ik keek naar den wit gekalkten achtermuur der schouw, en naar de haardplaat in het midden, vlak achter het zengend heete vuurhart.

Het was zoo'n scherp gemodeleerde vuurplaat uit de XVIIe eeuw, van gegoten ijzer, korrelig, ongepolijst. Een ruiter te paard stelde het voor, misschien wel Prins Maurits of Frederik Hendrik. — goed kon ik 't niet onderscheiden. Maar achter die knetterende takkenbossen stonden paard en ruiter kranig rechtop; de manen en de staart van het ros, de mantel van den krijgsman wapperden zwierig als op snelle vaart, en beide schenen te leven in een apotheose van vuur, als tegen avondhemel-brand.

In de boerenkeuken was het nog donkerder geworden. — De baas stond op om naar de koebeesten te gaan kijken. Daartoe stak hij een lantaarn aan, die hij plaatste in een kleine nis, uitgespaard in den achterwand van de schouw. Een luikje sloeg open en zoo wierp de lantaarn haar kaars-schijnsel in den stal achter de keuken.

Daar kregen de koeien iets mee van de warmte uit de binnenkamer, en door 't luikje werd de stal zwakjes verlicht, zonder brandgevaar. De boer verdween door een zijdeur, en toen die openging, dreef de vochtig-warme stallucht binnen.

Toen werd de ketel van het vuur genomen en de avondmaaltijd gereed gemaakt.

Foto Aug. F. W. Vogt.

Foto Aug. F. W. Vogt.

I en II. HAARDPLATEN UIT DE XVIIe EEUW.

Ik ging heen en heb in mijn herinnering meegenomen een beeld van dien avond om de schouw. En eraan terug denkend, ruik ik de stal en zie ik altijd even een edelman te paard, vol gracielijken zwier, tegen een hemel, ros van stervenden zonnegloed. En voor die zonderlijke associatie is de haardplaat aansprakelijk.

Later zag ik een soortgelijke plaat, misschien wel een zelfde. Toen kon ik lezen de letters er onder: „De Prince van Oraniën”; ik bekeek nauwkeurig de stad met wallen op het tweede plan, het parelrandje om het ruiters-figuur, de festoenen- en zuilen-versiersels in den rand, (zie Afb. I), maar ik miste het vlammenge-dartel, dat eens diezelfde voorstelling voor mij gemaakt had tot iets grootsch, als een figuur uit een ridder-roman.

Ik heb sinds dien dikwijls dergelijke voorstellingen op haardplaten aangetroffen, met vaderlandsche opschriften, bijv.: Hol-vrijheidshoed hoog stekend op in de lucht, en daarbij de Neder-dreigend.

De plaat dateert van 1665 en is o.a. ook te zien in het Gemeente-Museum te 's Gravenhage (Afb. II). Met nog eenige andere staan ze rechtopgeschaard in de gang. Twee ervan prijken met familie-wapens; een gelijkt als van brons gegoten te zijn, door de mooie glimming van 't glad-gepolijste metaal. Die is van 't jaar 1696, en is versierd met een borstbeeld en kroon, omgeven door takken met oranje-appels.

Van de wijze, waarop en de plaats, waar haardplaten gemaakt werden, is niet veel bekend.

Jan Kalf schreef in Het Huis Oud en Nieuw, dat hij uit den rimpeligen achterkant van de oude Gothische haardplaten opmaakt, dat ze gegoten werden zonder vormkasten. En verder: „het be-trekkelijk scherp modelé, dat niet-„tegenstaande de in-„werking van vuur „en roest, de meeste „nog vertoonen, „wijst er wel op, „dat de massa deug-delijk was samen-gesteld en toebe-reid, en dat het „model, althans voor „de vlakke en de „kantige gedeelten, „uit een harde stof „bestond. Ik zou „daarom meenen, „dat de paneelen „met hunne geprofileerde omljstingen en architecturale vullin-gen in hout waren gesneden, waarop dan de figuren in klei „of was werden aangebracht”.

Behalve historische voorstellingen treffen we ook nog al eens Bijbelsche onderwerpen aan, bijv. Abraham's offer, of de Samari-taansche vrouw. Van zulk een laatste geven we de reproductie (Afb. VI) van een specimen uit de oudheid-tentoonstelling van Nieuw-Loosdrecht, dat, hoewel erg druk doend, toch wel grace-lijk is. Ook de beide figuurtjes, er onder aangebracht, doen aan-genaam aan.

Ook 't Haagsche Gemeente-Museum bezit een haardplaat met eigenaardige Bijbelsche voorstelling. De plaat is afkomstig van de boerderij Voorhof bij Hofwijck. Hierop is het oogenblik ver-beeld, dat Koning David kiezen moet tusschen hongersnood, oorlog of pest. Een engel houdt hem met de eene hand een zwaard, met de andere een doodshoofd toe, en een vlammen-spuwend monster stelt de pest voor. De luit ontzinkt aan de hand van den ontstelden Koning.

Boven 't schriktooneel storten twee horens van overvloed hun weelde uit en stoeiende engeltjes versieren den rand.

Als fond van een vreedzamen haard wel wat griezelig, deze ge-schiedenis.

Vele haardplaten doen door Duitsche opschriften (Afb. III) en door hun versiering, waarin veel de druif- en wijnrank voorkomt, vermoeden, dat ze in Duitschland vervaardigd werden. Maar andere daarentegen zijn in hun karakter weer zoo beslist Hol-landsch, dat we wel aannemen moeten, dat er ook ten onzent werkplaatsen bestaan hebben, waar haardplaten gegoten werden, hoewel hier verder niets meer van bekend is.

Als product van kunstnijverheid veel hooger staand dan de hierboven beschreven dagteekenen, veelal uit het laatst der XVIe en nog vroegere tijden, zijn de zuiver Gothische, die van uit het begin der XVIe eeuw. De Gothische open schouw was architec-tonisch zeer rationeel aangebracht, in de smalle, hooge vertrekken van dien tijd en toen reeds wist men de gezelligheid te waarde-schijnen van een zitje bij het vuur, zoodat dikwijls zelfs een vaste bank voor de schouw was geplaatst. En in dien tijd is dan ook waar-schijnlijk het eerst de behoefte gevoeld, den achterwand te beschermen tegende vuurhitte en te ver-sieren tevens door het aanbrengen van een plaat van deug-delijk metaal, dat niet te lijden zou hebben van warmte en roet.

Uit die tijden zijn enkele mooie platen bewaard gebleven, die in hun versiering denken doen aan het snijwerk op oude eiken kasten. Hier vinden we nog enkele voorbeelden van in het Museum van Kunstnijverheid te 's Gravenhage en in de collecties Sijpe-stein van Nieuw-Loosdrecht.

Afb. V geeft zulk een Gothische haard-plaat in zijn geheel en Afb. IV geeft een détail van zo'n haardplaat. Beide bevinden zich te Nieuw-Loosdrecht. Ze toonen zooveel overeenkomst, dat de conclusie van den heer Kalf, als zou-den zij uit dezelfde werkplaats afkom-stig zijn, zeer goed gewettigd is.

In de XVIe eeuw vindt men de re-naissance-schouw, die 't strenge van de Gothiek verloren heeft. De versierin-gen worden kwistiger aangebracht en de verhoudingen veranderen ook. De schouw wordt lager, dieper en breder.

Dan volgt weer een tijd van soberder, monumentaler behan-deling, en dan zien we ook hoe langzamerhand de klok zijn plaats krijgt boven de schoorsteen, een gewoonte, die later zoo pover-tjes verburgerlijkt is, zoodat we jaren en jaren lang op de onaan-zienlijke schoorsteenen van onze huurhuizen tusschen vaasjes, coupes en beeldjes, altijd en eeuwig de klok, de horrible bazaar-pendule hebben zien troonen, en, o, gruwel! dat alles nog moes-ten zien verdubbelen in den spiegel met vergulden lijst!

Maar door een tijd van veel leelijks komen we nu weer tot iets goeds. Kijk daarvoor maar eens naar de moderne Engelsche landhuizen. Want de Engelschen hebben te allen tijde het zichtbare, levende vlammen-vuur liefgehad en deze liefde heeft het gewonnen van hun practischen geest.

Zij hebben de gesloten kachels niet aanvaard, zooals wij; zij hebben het aesthetische niet geofferd aan utiliteit.

In hun buitenhuizen, in hun week-end-cottages, in hun bungalows, zoowel als in hun stadswoningen, overal hebben zij den open haard gehandhaafd.

En 't familie-leven concentreert zich des winters om het vuur.

Foto Aug. F. W. Vogt.

III. HOLLANDSCHE HAARDPLAAT MET DUITSCH OPSCHRIFT UIT DE XVIIE EEUW.

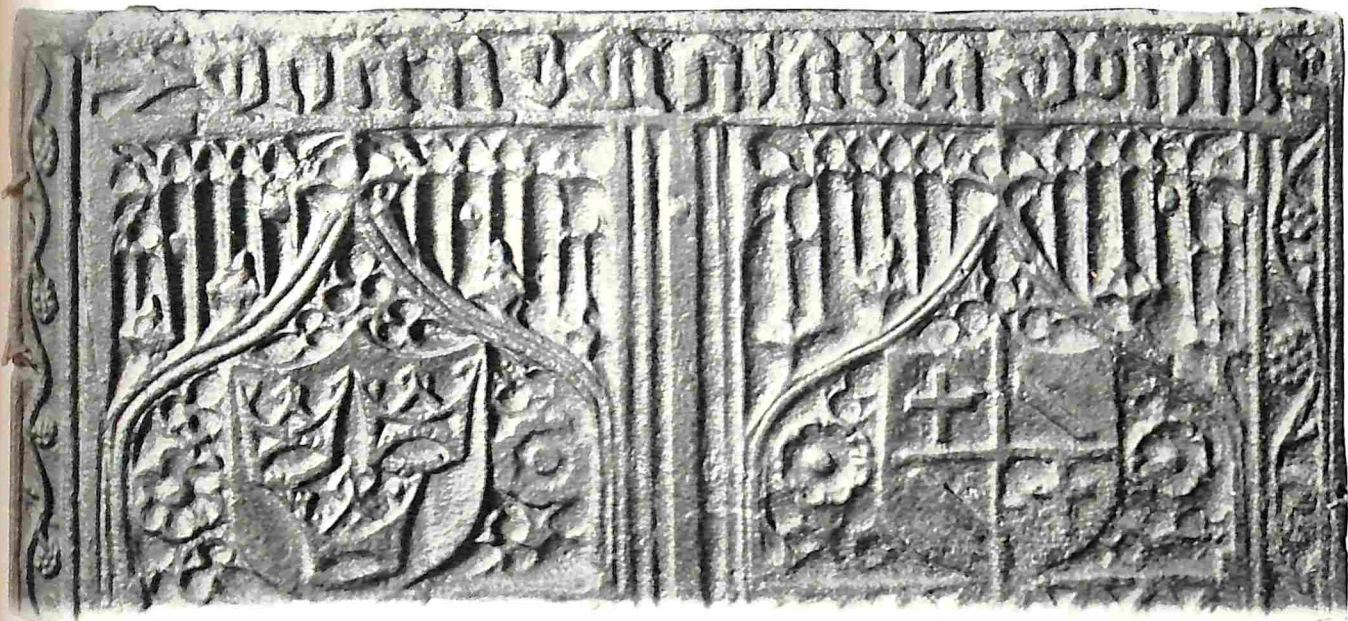

Foto Aug. F. W. Vogt.

IV. DETAIL VAN EEN GOTHISCHE HAARDPLAAT.

lucht van harsig hout! Het knetteren en gensteren van 't vuur! En dat in een intiem-behagelijk vertrek, als daarbuiten wind omgaat, of de regen gorgelt in de goten!

En door den vuurgloed heen te staren naar de haardplaat, die zeer zeker ook iets bijbrengt tot de poëzie van de schouw!

B. STOLK.

DE HOND.

(N DORPSKRABEL).

„M IJ N H E E R!
meneer...”!
De meid riep
't met 'n klagende stem.

— Mijnheer, kom 'r 's gauw, die hond van die meneer hiernaast zit weer achter de kippen an...”

En de meid liep met groot misbaar den moestuin in, waar 'n vlugge, maar stoer-gebouwde langharige terrier, tusschen de boonen en de half vergane aardappelstruiken, achter de kippen aan vloog, de kop vooruitgestrekt, ze opjagend, zich niet storend aan hun gekakel en hun gelladder, dat noch loopen, noch vliegen was.

— Ga je dan, koest, koest,” riep ze.

Maar de witte hond stoorde zich nergens aan. De oogen klein van den hartstocht voor de jacht, zwijgend, maar snel als 'n hoos, joeg hij dan hier, dan daar de klagend tokkende kippen op, die met hunne veeren japonnetjes, als hóóg opgenomen, wijdbeens voortstoven langs de moestuinbedden. Eens had de meid vlak bij hem, haast den hond gegrepen, doch met 'n korten waarschuwenden hap naar d'r hand, had 't dier te kennen gegeven, dat zij zich niet in het zaakje te mengen had.

Toen kwam meneer, dikbuikig mannetje, zwaar zijn romp op z'n kleine beentjes torsend, 'n stok in de hand, en resoluut het ronde, proppige gezicht, waaruit 'n pijp als 'n aangegroeid lichaamsdeel neerboog.

— Pak 'm dan, Sientje,” riep hij grimmig de meid toe.

— Hij bijt naar me, meneer...”

Meneer naderde, vastbesloten 'n moord te begaan. De hond achter 'n kip schoot in hun richting; de pijp vast tusschen de tanden hief meneer de stok op, en sloeg... op de kip. De hond

ook gemakkelijke stoelen, gezellige, diepe banken met vele losse kussens, maken dat deel van het vertrek tot het aantrekkelijkste plekje, dat zich laat denken, en hier is de hearth-rug ook niet alleen bestemd voor hond of poes, maar wel degelijk ook voor jonge menschen, die er zich behagelijk op uitstrekken, turend in de vlammen. De architect besteedt er veel zorg aan de schouw. We vinden daar nog oude koperen haardstellen, haardijzers, „dog-grate” genaamd en ook hier treffen we nog haardplaten aan. Enkele oude specimen zijn nog aanwezig in het Victoria- en Albert-Museum.

Zij schijnen meestal vervaardigd met behulp van losse stempelstukken, die afgedrukt werden in den zand- of kleivorm, waarin de platen gegoten werden, want we merken dikwijls eenzelfde versiering op eenige malen in verschillende schikking op de plaat herhaald.

De oudste dezer haardplaten dateert van 1584. Het ornament is een stervormig paneel, in iederen bovenhoek aangebracht, waarin een heraldieken hond, omgeven door een Renaissancekrans.

Op een dezer platen lezen we: „Made in Sussex bij John Harvo”. Deze plaat draagt het Koninklijk Wapen, vastgehouden door een heraldieken draak en een windhond, en daarboven nog de initialen van koningin Elisabeth: E. R. Door de twee zijvleugels, eenvoudig versierd met een zelfde spiraaltje, telkens in schuinen stand, regelmatig onder elkaar afgedrukt, is deze plaat waarschijnlijk op de vereischte breedte gebracht.

Bij een ander exemplaar is het heel duidelijk te zien, hoe een model verkregen werd door zeer heterogene afdruksels te maken in den gietvorm. De omlijsting is gevormd door een gedraaid koord, wellicht met een echt koord afgedrukt; een Fransche lelie wordt er viermaal in vier verschillende richtingen op herhaald, een ster vormend, en tweemaal recht op in de hoeken.

Maar het eigenaardigst is dan wel ter weerszijden van de fleur-de-lys-ster, de afdruk van een gewoon, rechtstaand haardijzer (fire-dog), om het geheel een voller aanzien te geven.

Over het algemeen zijn de oude Engelsche haardplaten lager en breeder, dan die wij in ons land en in Duitsland aantreffen.

In the Studio Year-Book of decorative Art van 1908 kunnen we eenige afbeeldingen vinden van moderne Engelsche haardplaten, die een geheel vormen met den ijzeren haard en met de naar voren staande standaardjes, waar tusschen het haardijzer ligt en die in het Engelsch „dog-grate” genoemd worden.

Ook deze bewijzen hoeveel zorg een Engelschman wijdt aan zijn stookplaats.

Hoe practisch en oeconomisch onze doorbrandkachels ook zijn, toch zou ik wenschen, dat ook in ons land het blijde, levende houtvuur niet geheel verbannen werd. O, het spel der vlammen! De

Foto Aug. F. W. Vogt.

V. GOTHISCHE HAARDPLAAT.

was terug geschrokken, bleef nu staan, nog half besluiteloos, van de kip naar den man kijkend, niet goed begrijpend of dit alevel zoo bedoeld was, en wachtend op 't eerste sein om toe te springen.

— Donders!" schold meneer onthutst.

— Ach got, meneer", schrok de meid.

De kip en de meid en meneer en de hond vormden een oogenblik 'n groep, waar de tegenstrijdigste verlangens voor 'n heel korten tijd stop gezet waren, tot de hond, die ook onbeweeglijk was gebleven, op eens maar toesprong, de zware kip als in 'n tang van z'n scherp gebit pakte, en met haar voortschoot door den tuin.

Dit alles was 't werk van 'n oogenblik. De stok van meneer, die opgeheven geworden was, ten tweede male voor den hond, sloeg 'n gat in de zachte aarde, waarvan de kluiten rondspatten.

— Roep m'n zoon!" beval hij kort Sientje. Blèrende trok de meid af. „Jongheer, jongheer!". Aan 't einde van den moestuin lag de terrier, naast de kip, ze besnuffelend onder de veeren; ze hier en daar zelfs veertjes uittrekkend, die weg stoven door de lucht. Schuins, met 'n air van niet te miskennen superioriteit, keek hij zoo terloops eens naar den kolos van den eigenaar, die zijn lichaam van het eene been op het andere schokken latend, met korte, driftige passen naderde.

Naast den hond stond 'n rij snijboonen, daarachter peulen, zoodat 'n heel vierkant de beide partijen scheidde. Nauwelijks was de man nabij, zoo nabij, dat hij het reeds noodig oordeelde de stok op te heffen, of de fox stond rustig op en drong tusschen de boonenstokken tot in 't hartje van 't vierkant door, en vleidde zich neer, wellustig en bloedgierig z'n tong lekkend, langs de bloedige plaatsjes, waar hij de kip de veeren uitgetrokken had.

Radeloos trachtte meneer zich tusschen de peulen te werken; rood van drift trachtte hij te naderen, zonder z'n groente te veel te durven beschadigen, die toch al te dicht op elkaar geplant, 'n onoverkomelijke wildernis leek van groen en blaren. Toen hij vlak bij den hond was, kon hij niet verder. Hij trachtte den stok tegen den hond aan te duwen.

— Brrr", dee de hond; hij gromde, niet kwaad, maar waarschuwend. Er zat iets grovelijk beleedigds in dat gebrom, iets van gekwetste eigenwaarde, ja, van majesteits-schennis. Met de oogen schuins naar boven naar den man turend, die den stok terug getrokken had, ging hij weer dóór de huid van de kip te belikken, ze soms 'n eindje stuk trekkend, als 't bloed niet meer liep.

— Brrr", dee de hond; hij gromde, niet kwaad, maar waarschuwend. Er zat iets grovelijk beleedigds in dat gebrom, iets van gekwetste eigenwaarde, ja, van majesteits-schennis. Met de oogen schuins naar boven naar den man turend, die den stok terug getrokken had, ging hij weer dóór de huid van de kip te belikken, ze soms 'n eindje stuk trekkend, als 't bloed niet meer liep.

Meneer pauseerde 'n oogenblik, wachtte op z'n zoon, 'n jonge opgeschoten lumme van 'n jaar of zestien, die in de verte, al aan kwam draven; daarachter kwam de meid, en heelemaal achter aan, bedaard als 'n generaal, die op inspectie gaat, Mevrouw.

— Van wie is dat beest, Sientje," vroeg ze.

— Ach, van die meneer hiernaast, dien kladschilder!" riep ze, al d'r verontwaardiging en d'r dédain voor 'n zoo onmenswaardig bestaan in dat laatste woord leggend. Meiden over 't algemeen hebben 'n zeer besliste meening over de dingen des levens. — Hij most 'm vastleggen," schreeuwde ze nog na. — 't Is schande," zei Mevrouw.

Aan 't einde van den tuin werd 't beleg voortgezet. Papa en zoon, geassisteerd door de meid, die met d'r vracht rokken heren derwaarts sprong, van 't kastje naar den muur en weer weerom, trachtten 'n formeel beleg te organiseren; van beide zijden het vijandelijke vierkant binnen dringend, trachtten ze den hond te verdrijven uit de vesting. Maar onder de boonen, tusschen de stokken, bleef die, van tijd tot tijd wat brommend, liggen.

— Koest, koest, koest," dee de meid, met d'r pantoffels op de zachte aarde te vergeefs trachtend geweld te maken.

— Haal 'n hengel!" riep meneer toen.

— Ja, maar de mijne niet, hoor," riep de zoon, „als-t-ie-breekt!"

— Neem die ouwe maar, die in de kast staat," schreeuwde meneer.

De toestand voor den hond werd kritiek, want de menschen

werden kalm en beredeneerd. Dat was 'n gevaar, dat voelde hij. Voorzichtig keek hij uit om te ontsnappen. Achteruit onder de blaren door, schoof hij rugwaarts het vierkant uit. Doch geen meter had hij gedaan, of zoontje had 't bemerkt, en bestookte hem met den stok van papa. De hond trok zich weer terug. Hij dacht na: hij liet de kip liggen, keek er eens naar en filosofeerde, dat 't behoud van die kip, 't behoud van z'n huid niet eequivaleerde, aangezien er meer kippen zijn, en je maar één huid hebt. Deze verstandelijke redeneering lag duidelijk in de wijze waarop onder z'n wat opstaande ooren, z'n wat weemoedige heldere oogen door het in de zon glanzende groen keken.

Mevrouw was genaderd.

— Heeft-ie 'n kip doodgemaakt?" vroeg ze.

— Ga jij maar naar binnen", antwoordde Meneer korzelig. Mijnheer's ijver den hond te straffen, leed aanmerkelijk door 't schuld bewust gevoel in z'n domheid, de kip te hebben doodgeslagen. In den grond was meneer 'n braaf mensch.

Maar aan alles komt 'n einde.

Over de heg naast den tuin van meneer werd gefloten. Driemaal kort, met 'n nadruk op den laatsten toon. De hond onrustig, sprong op, zenuwachtig kwispelstaartend, de ooren op, doch bleef waar hij was.

De meid kwam aan met den hengel. Ze hoorde 't fluiten.

— Meneer," zei ze, „daar is die fènt; vraag U of-t-ie z'n hond terug roept."

Weer klonk 't gefluit 'n driemaal herhaald handengeklap volgde. De hond trilde.

En net toen meneer den hengel tusschen 't groen duwde, kwam in 'n vaart, 't groen met z'n vier pooten en met z'n tanden wegwerkend, de terrier over den hengel en de beenen van meneer gesprongen en schoot ie door het lange gras, en 'n gat in de haag, kwispelstaartend op z'n baas af, die gefloten had. Hond af.

De kip had hij achter gelaten.

Doch bij 't zien van de doolie kip, borrelde de woede in meneer weer op. Dat verr...! diert! Hij zou toch eens zien, of dat niet gestraft kon worden! Hij zou dien kerel eens gaan opzoeken.

Toen meneer 'n oogenblik later het atelier van z'n buurman binnenkwam, wat beduusd door de vreemde weelde van shawls en divans, die hij nooit vroeger gezien had, lag de hond rustig naast 'n schildersezel. Hij hief nauwelijks den kop op; er fonkelde iets in z'n verstandige oogen van meewaardigheid, van 'n rustig dédain, over het volumineuse van de verschijning en hij luisterde met 'n quasi-verstrooide blik, alsof het buiten hem omging, naar de opmerkingen over en weer tusschen z'n baas en dien meneer.

Dat gesprek liep rustig af. Eigenlijk had de hond de kip niet doodgemaakt, alleen maar gejaagd. Hij had 't wild onder schot gebracht, niet waar? En zoodoende werd de zaak spoedig geschikt.

Bij de familie van den meneer aten ze echter den volgenden dag kippensoep.

TOM SCHILPEROORT.

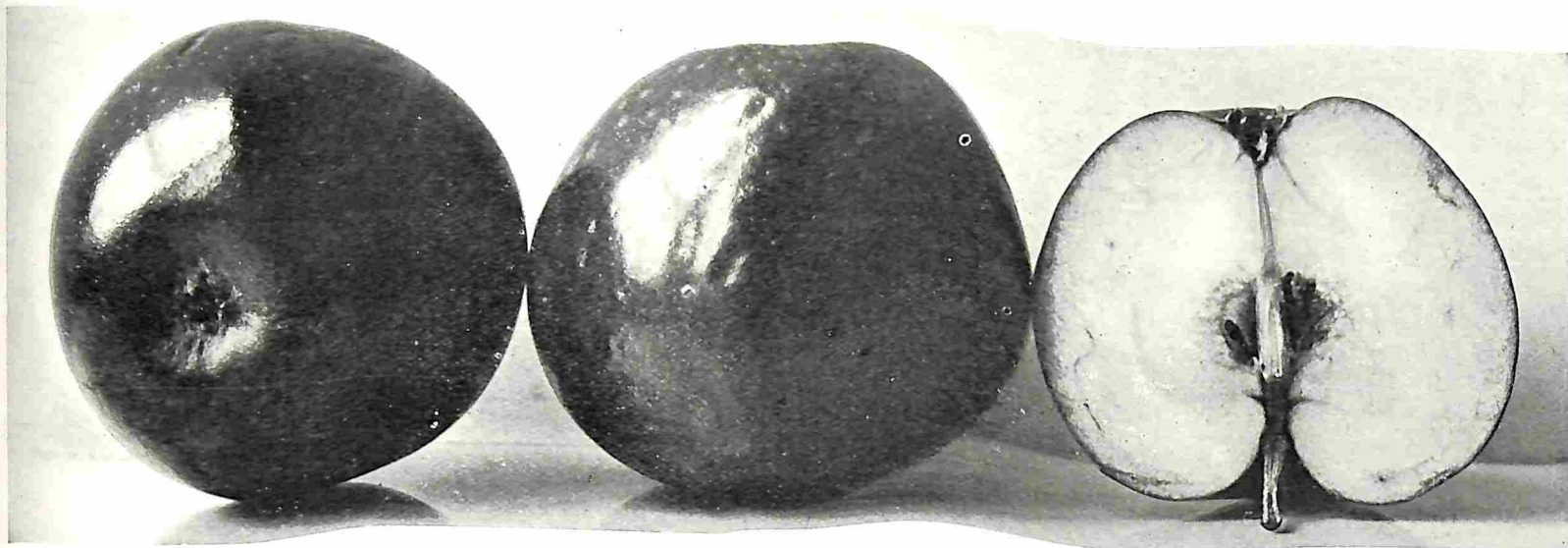
Foto Aug. F. W. Vogt.

VI. RENAISSANCE HAARDPLAAT.

BOEKAANKONDIGING.

Bij de firma W. L. en J. Brusse te Rotterdam is zoo juist verschenen een interessant boekwerkje: Tachtig schetsen van boerenhuizen in Nederland, door Herm. Van der Kloot Meyburg, Architect te Rotterdam. De voorrede is van Professor Henri Evers. In Engeland gingen bouwmeesters als Baillie Scott, Voysey en Muthesius reeds lang voor, om te trachten een nieuwe esthetiek te vormen door studie te maken van dit vaak zoo karakteristieke architectuurtype van de boerenwoning. Bij ons is dit onderwerp alleen in archeologisch-ethnografischen zin behandeld, de vakliteratuur gaf den artistieken kant onvolledig. Wanneer we de talrijke goede teekeningen in dit boekje bekijken, is het ons duidelijk dat de teekenaar verdienstelijk werk gedaan heeft, door in een soort behoefte te voorzien.

N.

DE STERAPPEL.

ONZE APPELS EN PEREN.

WIE onzer, die een eigen moestuin hebben, die er rijen-gewijs de vruchtboomen hebben staan en ze naar behooren en met liefde verzorgen, stelt geen belang in de boeken, die de cultuur van onze appels en peren vóóral beschrijven. Want deze vruchten zijn het meeste succes kunnen kweken in het oogsttijd, mits ze behoorlijk gewonnen zijn. en waar we in den oogsttijd van belevén. Ons werd een boekje in de eerste plaats plezier van toegevoegd met zeer goed geslaagde reproducties naar duidelijke foto's toegesonden, geschreven door den Leeraar aan de Van Swieten tuinbouwschool te Frederiksoord, den heer H. de Greeff: de H. Leiter Nijpels te Maastricht is de uitgever.

In zijn inleidend woord zegt de heer de Greeff: „Met genoegen heb ik den vooruitgang van de fruitteelt in ons land gadeslagen; vooral de laatste tien jaren is al zeer veel op dit gebied gedaan: talrijke boomgaarden en fruittuinen werden aangelegd, en heel wat is in dien tijd over de fruitteelt gesproken en verschenen. Velen, die vroeger nauwelijks iets van fruit of fruitteelt afwisten, bezitten thans een vruchtentuin of boomgaard, of interesseeren zich voor de vruchtenteelt. Met het oog hierop mag ik zeker wel mijn verwondering uitspreken over het feit, dat er tot nog toe zoo weinig aandacht werd gevestigd op de noodzakelijkheid voor ons land van een uniform sortiment. Wel mag ik niet zeggen, dat er totaal niets is gedaan om een normaal sortiment o.a. heeft dit punt al eens ter landsche Pomologische Vereniging een vergadering lang en breed over hand genomen, er is zelfs op een meerderheid van stemmen werd gesproken, maar met een kleine meerderheid vast te stellen, omdat men besloten vooralsnog geen soortenlijst vast te stellen, omdat men zich, zonder verder en grondiger onderzoek, niet competent achtte een uniform sortiment vast te stellen. Nu mag deze beslissing ongetwijfeld zeer voorzichtig en uiterst bescheiden genoemd worden, maar bij slot van rekening valt, maar bij slot van rekening blijft de zaak dan toch maar onopgelost en blijft het publiek voor de hoogst belangrijke vraag geplaatst: „Welke soorten moet ik in mijn tuin of boomgaard aanplanten?“

De heer de Greeff nu heeft een keuze gedaan uit het onnoemelijk aantal peer- en appelsoorten, dat er gekweekt wordt en „zijn“ „uniform sortiment“ in het boekje vastgesteld. Het zijn een 40-tal peren en een 20-tal appels. Wij geven hier een der afbeeldingen zooals die in het boekje voorkomen. X.

BESCHERMT DE MEEZEN!

TENEINDE de schadelijke insecten die een fruit-oogst kunnen benadeelen, meester te blijven is het van groot belang vooral de meezen te beschermen en al het mogelijke te doen om hun aantal te vermeerderen.

Bij het zoeken van haar voedsel komt de mees overal, zelfs aan de hoogste takjes die

bij het besproeien doorgaans niet worden geraakt. De mees leeft uitsluitend van dierlijk voedsel, onophoudelijk en onvermoeid vliegt zij van boom tot boom en van tak tot tak en onschatbaar zijn de diensten welke zij ons met het verdelen van schadelijke insecten bewijst. 's Winters is de mees er op aangewezen om insecten, poppen, larven, enz.

Men moet daarom op middelen bedacht zijn om dezen hoogst nuttigen vogel in de eerste plaats te beschermen en nagaan wat er toe kan bijdragen het getal meezen te doen toenemen.

De mees maakt haar nest in holten van oude boomen, dus niet op takjes, maar liefst in holle stammen. Tegenwoordig zijn er echter bijna geen holle boomen meer en daardoor is het voor de meezen onmogelijk geworden een goede plaats te vinden om te kunnen broeden. Hierin nu moet worden voorzien en men doet dit het best door aan woonhuizen, aan boomen in tuinen en parken, enz. broednesten voor meezen op te hangen. Men zorge er voor dat de nesten niet te hoog hangen en 't liefst aan boomen die een beetje in het donker staan of aan de stille zijde van het huis. Het nest moet een weinig voorover hangen en met de opening naar het Oosten gekeerd zijn, het moet stevig vastgespijkerd zijn zoodat het niet door den wind bewogen wordt daar de meezen dan het nest zouden verlaten. Om diezelfde reden neme men bij voorkeur oude, stevig staande boomen. Het verdient verder aanbeveling een weinig zaagsel in het nest te doen.

Buitendien is het aardig in het voorjaar een dergelijke meezen-familie eens van nabij te kunnen gadeslaan.

Het is in November en December de tijd dergelijke nesten op te hangen. Men kan deze nesten bij verschillende handelaars krijgen; wij zagen zeer goede broednesten bij Blass & Groenewegen.

OP JACHT VAN WILDE BIJEN.

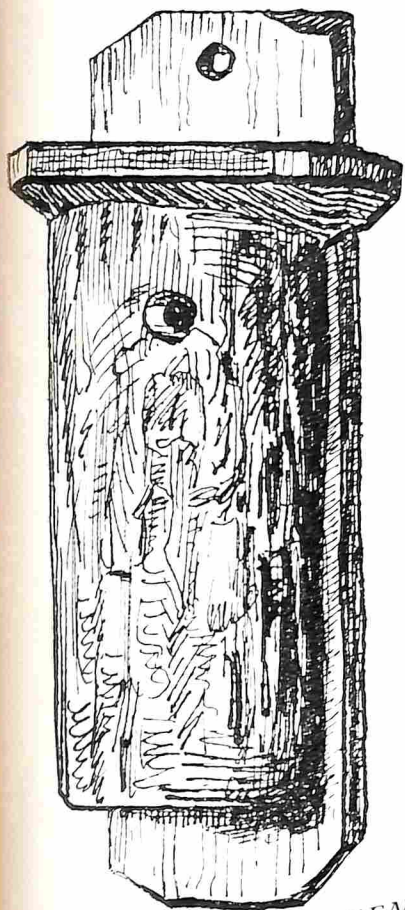
(Vervolg).

TWEEHONDERD en meer zelfs van deze heuveltjes vond men verspreid liggen. Uit verscheidene staken de behaarde koppen en schouders van de grijze bijen (*Colletes Inequalis*), zowat zoo groot als onze gewone honingbij. De openingen waren beneden alle zowat 4 c.M. breed en dan naar boven smal toeloozend. Hier en daar kwamen twee hopen zoo dicht bij elkaar, dat de openingen elkaar bijna raakten. De bijenstad besloeg een strook grond van 71 voet bij 65 voet en strekte zich onder den grond nog 15 tot 20 voet uit. In een driehoek, waarvan de zijden elf voet waren en de basis tien voet, werden zes en negentig nesten geteld. Op een andere plek, tien voet lang en drie voet breed, waren er zes en zeventig. Dit waren de dichtst bevolkte kolonies en zij geven een denkbeeld, hoe groot het aantal insecten is, dat meestal door den voorbijganger onopgelet, den strengen winter doorkomt, aan het gevaar van loerende onderaardsche vijanden ontsnapt en zich uit zijn catacomben opricht, om te genieten van de zonnige aarde.

Toen het wat later op den dag en wat warmer werd, zagen we de bijen gonzen om de bloeiende boomen. In dat seizoen (April) schenen dat hun eenige vindplaatsen van stuifmeel te zijn. Een aantal nesten bleef bewaard doordat men er gips overheen goot, daardoor werd Professor Smith's werk bewaarheid.

Deze feiten omtrent de *Colletes* worden in belangrijkheid nog verre overtroffen door hetgeen de blauwe graafbij (*Augochlora*) uitvoert. Deze bij is van een schitterende metaalblauwe kleur en leeft eigenlijk haar geheele leven onder den grond. Het merkwaardige graafvermogen van de *Colletes* is bij de *Augochlora* nog eens zoo groot, want er werd een tunnel gevonden, die meer dan vijf voet diep was.

Mr. Brakeley vergelijkt de relatieve werkkraft van een menschelijke athleet met die van een insect: Een blauwe bij, die minder weegt dan een graankorrel, graaft een hol, dat eens zoo

NESTKASTJE VOOR MEEZEN.

diep is als zijn eigen diameter, n.l. 160 m.M. Hoe diep moet een athleet, die, zeggen we, 185 pond weegt, met een middellijn van twee voet, ongeveer dan wel zonder gereedschap kunnen graven, als hij de blauwe bij wil evenaren? Het antwoord is: een cilindervormige schacht van 1295 mijlen diepte en vier voet wijde. En dat is nog niet eens heelmaal waar, want toen deze vergelijking gemaakt werd, wist men nog niet, dat de bij twee gelijke schachten graaft in zijn leven; en dan rekent men nog niet eens de zijwanden tusschen de cellen, die het werk aanmerkelijk vermeerderen.

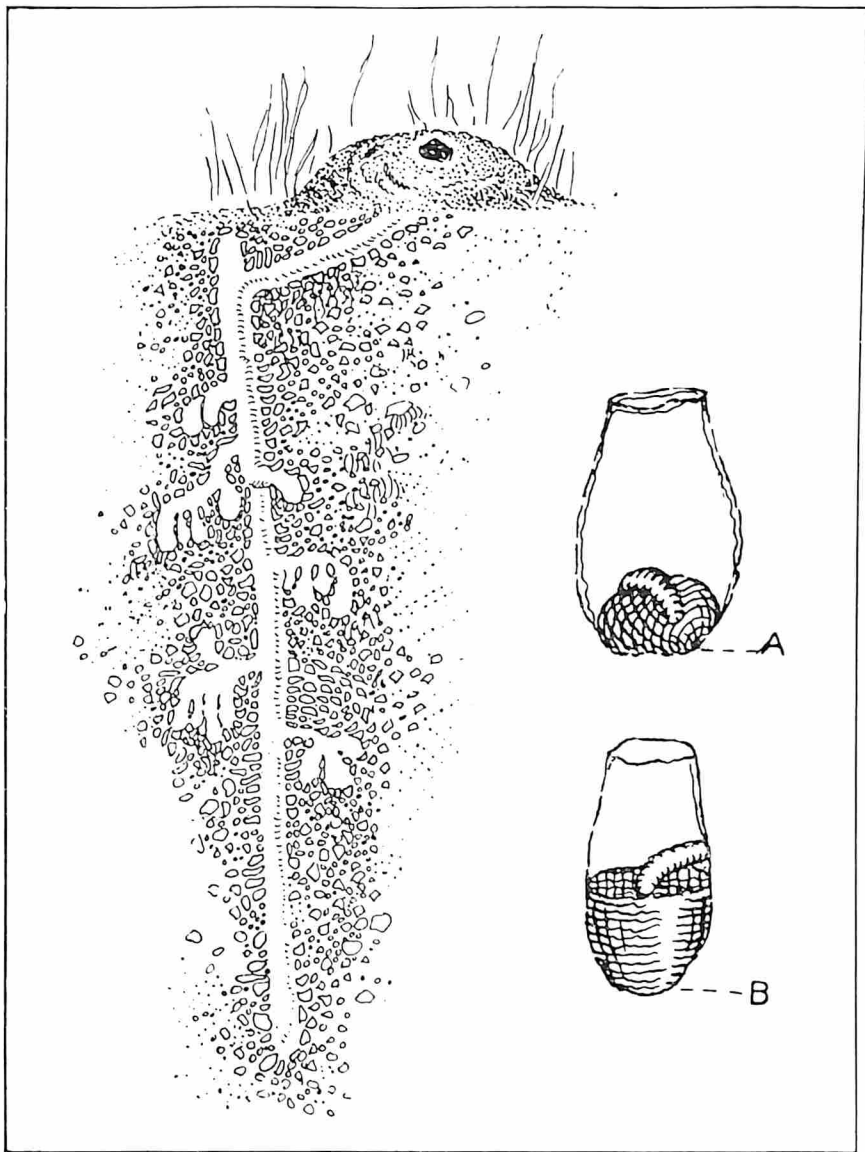
De ingang tot het nest van de blauwe bij is altijd bedekt, hetzij onder een plukje gras, of onder een stuk mos. Vandaar loopt met een korte spruit de loop schuin naar de hoofdschacht. Als ze wegdraagt, wat ze uitgegraven heeft, drukt ze de harde balletjes tegen haar borst en buik, kruipt dan voorzichtig naar den uitgang en smakt haar lading neer met een waren luchtsprong. Door dien sprong staat ze weer met haar kop voor den ingang; ze hoeft zich dus niet meer om te keeren en haast zich terug naar haar werk. Langzamerhand vormt zich aan den ingang een heel wallekje. Haar cellen zijn gemaakt in kleine groepjes, waarvan de middelste en soms ook nog andere, tot kinderkamers worden ingericht. Gewoonlijk zijn die omgeven door leeg cellen als om de kleintjes nog beter te beschermen. De kinderkamers zijn rond van vorm, zoowat ruim anderhalve c.M. lang; de wanden zijn van klei, maar zijn zacht van binnen; het voedsel van de larven is een rond stuifmeel-brood, droog en vast gekneet.

De cellen verschillen in bepaalde opzichten van de enkele broedcellen der *Colletes* met hun vliesachtige wanden en deegachtigen larven-voorraad, al komen zij ook in bouw in hoofdzaak overeen.

Er is nog een punt van verschil. De blauwe graafbij heeft de grappige gewoonte — ten minste voor ons lijkt het grappig — om haar deur te sluiten als ze thuis is en haar open te laten als zij uit is. Men zou denken, dat het verstandiger was het omgekeerde te doen, omdat de inhoud van de cel veiliger zou zijn voor allerlei indringers, als de moeder thuis is en er dus minder reden zou zijn om dan de valpoort neer te laten. Het schijnt echter, dat ze meer gevaar ducht voor haar eigen persoon, dan voor haar nageslacht.

De volwassen *Augochlora*'s verlaten dadelijk hun ouderlijk huis en beginnen zelf hun winterverblijf uit te graven. Een week of hoogstens tien dagen van hun leven geven ze aan zon en bloemen, een revolutionnair feit in onze denkbeelden van een bijenleven.

Het is een reuzenwerk, dat eindeloos geduld eischt, om de gewoonten van de graafbijen te bestudeeren. De voornaamste moeilijkheid bij het onderzoek ligt daarin, dat de grond telkens afbrokkelt en het bouwwerk daardoor vernielt. Mr. Brakeley kwam dit bezwaar te boven door vloeibaar gips in de hollen te gieten. Hij nam fijn gips, zooals in de tandheelkunde gebruikt wordt, goed vermengd met water. Dit mengsel drong door tot de diepste hollen en ook tot de broedcellen in de zijgangen. De vloeistof werd binnen een dag hard en gaf een bijna getrouw

HET HOL VAN DE AUGOCHLORA.

a. Broed-cel van *Augochlora* met een ei op het stuifmeel-brood.

b. Broed-cel van *Colletes* met een ei op het honingdeeg, naar de natuur geteekend.

EEN GEDEELTE VAN EEN BIJEN-STAAT VAN DE *COLLETES INEQUALIS*.

afgietsel van de heele bijenwoning. Maar zelfs met dit prachtige middel kost het grootte moeite om de noodige loopgraven te graven. In één geval meer dan vijf voet diep — en dan is het nog moeilijk om bij de afgietsels te komen. Zij zijn natuurlijk teer, omdat ze zoo miniatuur zijn, en slechts met het grootste geduld en veel inspanning krijgt men ze er uit. Maar dat heeft elke natuurkundige er graag voor over, als hij zijne pogingen met succes bekroond ziet.

Een merkwaardige afwijking van de gewoonte der bijen om zich door hun moederlijk instinct te laten leiden, zien we bij de eenzaam levende bijen van de soort *Anthridium*. Hun broedcellen zijn kleine losse cylinders van het gewone model, maar zij worden beschermd op een manier, die ons treft als meer in overeenstemming met onze opvattingen van hoe een goede bij zich te gedragen heeft.

Wij zijn geneigd bijen met bloemen en planten te vereenigen in onze gedachten; en al is die overtuiging wat aan het wankelen gebracht door de feiten uit hunne geschiedenis, toch vinden we het heel natuurlijk, dat ze naar bloemen en planten zouden gaan, om te halen wat zij voor hun huishouden noodig hebben. Wij stemmen ten volle in met de industrie van Moeder *Anthridium*, die in de plantenwereld een ruime voorraadschuim vindt voor al wat haar kinderen noodig hebben. De oudere entomologen wisten dat ze het dons haalde uit welige planten en daarmede haar broedcellen bekleedde.

Onze kennis van de gewoonten der *Anthridium* is niet veel grooter geworden. Van de vijf of zes honderd soorten, die bestaan, zijn er twee honderd beschreven, maar van slechts twintig zijn de gewoonten bekend. Meer dan veertig van de beschreven soorten zijn Noord-Amerikaansche, maar men kent alleen de gewoonten van ongeveer een half dozijn. Wat een ruim arbeidsveld voor een ondernemend jong entomologist! Bijen (en andere insecten ook in dat opzicht) zijn zoo conservatief, dat men geen groote afwijkingen zal aantreffen van de twee karakteristieke methoden van hun nest te bouwen, die men zou kunnen noemen „katoenbouw” en „harsbouw”. Maar om deze twee methoden heen, groepeeren zich natuurlijk een groote hoeveelheid kleine verschillen.

De Amerikaansche soorten vertegenwoordigen nog mooier de bekende gewoonten van de Europeesche. De katoenbouwers bewonen alleen nu en dan hun nesten, zij kiezen met schijnbare onverschilligheid een verlaten nest van andere insecten, een holle plant, een kuilje in den grond of zelfs een sleutelgat. Hun larven cellen beschermen zij steeds met een katoenig weefsel, dat ze met hun getande kaken van de stengels van katoenplanten halen.

Cresson's *Anthridium* illustre, die voorkomt op een klei-bank in Denver, Colorado, bekleedt haar cilindervormig nest, dat gewoonlijk 2 c.M. lang is, met het witte dons van een daar voorkomende gal, of met de bruine haartjes op composite bloemen gevonden. De cellen zijn dan wit en bruin, al naarmate de bij heeft ingezameld, en zijn naast elkaar geplaatst in de verlaten nesten van metselbijen, waarmede de bank is bezaaid. Gewoonlijk zijn er twee of vier cellen in een nest.

Cresson's Texan *Anthridium* (*A. Texanum*) is een van de Amerikaansche harsverwerkende soorten, die hun nesten aan elkander bevestigen door middel van het hars van verschillende coniferen. Het nest van *Texanum* was aan den tak van een ceder geliecht, die zoowat acht voet van den grond was. Het was een kleine, ronde bol, zoowat van 2 c.M. middellijn en het was gemaakt van heel fijn kalkrotsgruis, aan elkaar gemetseld met amberkleurig hars, vermoedelijk afkomstig van ceders. In deze massa waren zes cilindervormige cellen, gemaakt van een taai bruin, achtig doorzichtig vlies, waar men de pop doorheen kon zien. De twee eerste bijen kwamen den 16den Mei uit en kropen onmiddellijk terug in het nest, de kop vooruit. De volgende verscheen den 17den, de vierde en vijfde den 25sten en de laatste, een matiganger, op 4 Juni. Elk imago volgde het voorbeeld van zijn voorganger en kroop terug in zijn leeg cocon, den kop vooruit. Als ze hulsel hebben opgegeten.

De gewoonte van wilde bijen patroonvormige cellen te maken, om hun jongen in uit te broeden, is aan verschillende soorten eigen.

(Slot volgt).